

къща в Сливен. Дружеството записва 25 млн. лв. за Заема за свободата с кредит от БНБ. Предприятието изпълнява в срок и качествено поръчките за армията. През 1946 г. фабриката на Калови е обявена за национален първенец⁵⁷⁵. И въпреки това фабриката е одържавена с национализацията и получава името „Георги Кирков“.

Тримата синове на Илия Калов, както и внукът му, за различни периоди са вкарвани в ТВО „Белене“. По-късно Васил Калов работи в павилион на пазара в Сливен, брат му Александър работи в завод за химически препарати в Трявна, а фамилията се разпилява.

Собственикът на фабриките „Кале“

Тодор Мундров е известен с почитеността си в Сливенско. Започва да работи, като заедно със своя брат закупуват вълна от селата, преработват я и организират производство на чорапи. Постепенно работата се разраства и той изгражда фабриката „Кале“. По-късно основава и тъкачна фабрика със същото име. Той е настоятел на църквата „Свети Никола“.

Обявен е за незаконно забогатял и тъкачната фабрика му е отнетa от народната власт, а по-късно е национализирана и чорапна фабрика „Кале“. Оставен е да работи в нея, но скоро е обвинен в опит за саботаж и е изгонен от работа, а годините на работа във фабриките не са му зачетени като трудов стаж⁵⁷⁶. Приключва трудовата си дейност като домакин на бетонов възел.

13.2. Преследване на бившите хора

Контрареволуционните елементи в Сливен са основен обект на ДС през 50-те и 60-те години, защото „контрареволуционните остатъци остават непримирими по отношение на социалистическия строй и управлението на БКП“⁵⁷⁷.

„Успоредно с контраразследвателната работа комунистите водят борба и с остатъците на вътрешната контрареволуция, които макар, че са политически и икономически разбити, все още са в състояние да вършат подривна дейност във всички сфери на народното стопанство, изолирано, без ръководство от капиталистическите разузна-

⁵⁷⁵ Научен архив на Музея на текстилната индустрия. Инв. № 1226. Илия Иванов Дедов-Калов. От чуковия долап до ТАД „Илия Г. Калов“ – Сливен.

⁵⁷⁶ Държавен архив – Сливен, ЧП 338, Спомен № 429, Спомен от Стефан Даскалов.

⁵⁷⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20а, а.е. 66.

вания, а само водими от своите вражески чувства към Партията и нашата народна власт.“⁵⁷⁸

Към 1 януари 1954 г. ДС – Сливен следи чрез 342-ма секретни сътрудници вражески контингент от 797 души⁵⁷⁹, а в началото на 1960 г. срещу контингент от 763 души вече работят 463 секретни сътрудници⁵⁸⁰. Нарастването на апарата от секретни сътрудници вероятно се дължи на рязкото нарастване на аварияте и бракуваната продукция в предприятията на Сливенски окръг, за което ДС активно търси „ръката на враговете на революцията“ и чуждите разузнавателни централи, но след години на упорито издирване на саботьори и вредители сред бившите хора е принудена да заяви⁵⁸¹:

„В промишлеността и селското стопанство често стават неблагоприятни и разхищения, причините за които не всякога сме изяснявали. Например, в апретурния цех на ДВТК „Георги Димитров“ често става похабяване на платове, а ние не сме изяснили, кои са причините за това, дали врагът действа по своя инициатива, или агенти на чуждо разузнаване, или пък неблагоприятията се дължат на недостатъчен опит и лоша организация на работата, което по-често се твърди...“

Основни обекти на ДС през тези години са:

– бившите индустриалци и хора с буржоазен произход Кирил Мильонов, Васил Калов, Йордан Марков, Георги Арнаудов, Гендо Ташев. Срещу бившия собственик на ДИП „8 март“ Димитър Савов Червенпеев е открита лична активна разработка „Саботьор“, защото „със своята дейност пречи на нормалния ход на производствената дейност, обявява се против новите почини и укрива опита си“, а Димитър Михайлов – бивш собственик на текстилна фабрика, и бившият собственик на ДИП „Съби Димитров“ Коста Георгиев Маринов, който работи като технически ръководител, попадат в контингента на ДС заради съмнения за вредителство;

– бившите царски офицери о.з. полковник Стоян Даскалов, нарочен за „крепител на монархията“; Петър Илиев Петров-Сурдолашки от Сливен,

⁵⁷⁸ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20, а.е. 33, л. 42, справка за състоянието на агентурно-оперативната работа на комунистите от отделение ДС при ОУ на МВР–Сливен.

⁵⁷⁹ Пак там, а.е. 4, л. 16.

⁵⁸⁰ Пак там, а.е. 17, отчетен доклад за агентурно-оперативната работа на група ДС–Сливен за 1959 г.

⁵⁸¹ Пак там, а.е. 33, л. 45, справка за състоянието на агентурно-оперативната работа на комунистите от отделение ДС при ОУ на МВР–Сливен.

прекарал пет години в ТВО – „вдъхновител на всички вражески елементи в Сливен“⁵⁸²; о.з. подполковник Теофил Христов Теофилов, домът на когото „се е превърнал в свърталище на бивши хора, самият той е разпространител на вражески слухове и вдъхновява и успокоява царските офицери“; о.з. полковник Стоян Желязков Даскалов, „активен монархофашист и активен крепител на царската династия“; о.з. подполковник Захари Петров Хаджигасиев, който е бил в ТВО за две години⁵⁸³.

По трима агенти са „прикачени“ към бившия собственик на товарни автомобили и автобуси инженер Иван Бъчваров от Твърдица и към бившия собственик на работилница в Сливен Артин Киркорян, за когото допълнително е разработен план за уличаване във вражеска дейност⁵⁸⁴.

Вътрешната търговия, финансите и кредитът са обхванати с мрежа от 11 секретни сътрудници, които следят 18 души от контрареволюционните елементи в града⁵⁸⁵.

По линия на строителството ДС води десет отчетно-наблюдателни дела, между които „най-важен“ е вражеският елемент Пенчо Николов Пенчев, „син на заможен чифликчия, завършил строително инженерство в Бърно“, който е въдворяван в ТВО. За него Държавна сигурност няма данни, че развива вражеска дейност, освен че коментира вътрешното и международното положение, но превантивно го сменя от длъжността ръководител на цех в ДИП „Георги Димитров“⁵⁸⁶. През 1958 г. инженер Пенчев е принуден да напусне предприятието и да се премести на работа в „Стройрайона“, където отново няма данни за вражеска дейност, но агентурата го следва и на новата месторабота⁵⁸⁷.

С досие в ДС е и инженер Васил Петков, завършил строително инженерство в Берлин, за когото няма данни за вражеска дейност, но тъй като е женен за немкиня и е „изкарал стажа си в Германия на военно-поверителни обекти, а също така и на строежа на скривалището на Хитлер“(!), е обезпечен сериозно с агентура⁵⁸⁸.

За вредители са обявени бившите царски офицери Васил Антонов Сергев, съден от „народния съд“ – майстор в ДТК „Георги Димитров“, и

⁵⁸² АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20а, а.е. 4.

⁵⁸³ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20, а.е. 12, л. 50, годишни отчетни доклади за агентурно-оперативната работа на II и IV отделения на Държавна сигурност за 1957 г.

⁵⁸⁴ Пак там, л. 83.

⁵⁸⁵ Пак там, л. 85.

⁵⁸⁶ Пак там, л. 89.

⁵⁸⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20, а.е. 15, л. 67.

⁵⁸⁸ Пак там.

инженер Тодор Тотев, на работа в ДИП „Елпром“⁵⁸⁹; бившият прокурор Щилиян Минчев Пенчовски, който през 1956 г. е излязъл от затвора, след като е прекарал там 12 години, и е следен от петима агенти, и др.

По линия на селското стопанство към ДС – Сливен „работят“ 59 секретни сътрудници, които разполагат с четири явочни квартири. От тях само 19 души са безпартийни, а останалите са членове на БКП, БЗНС и ДКМС.

През 60-те години в населените места от Сливенски окръг Държавна сигурност почти прекратява разработките и наблюдателните дела срещу бивши хора, с изключение на Сливен, тъй като те масово напускат по-малките населени места с надеждата да се освободят от опеката на ДС и да се скрият в по-големите градове на страната.

Като пример за това може да послужи Котел, където в началото на 50-те години по линия „контрареволуционни елементи“ ДС води 73 отчетно-наблюдателни дела и активни разработки и още 284 души се водят на специален отчет⁵⁹⁰. За тях „се грижат“ 57 секретни сътрудници на ДС. Поставени под непрекъснатия контрол на ДС, бившите хора много трудно намират работа⁵⁹¹ и напускат Котел, като се насочват предимно към Сливен, Бургас и София⁵⁹². Вражеският контингент на бившите хора в Котел през 1957 г. наброява седем души, търговци и индустриалци, между които са Добри Петров, най-крупният бивш търговец за Котелска околия, изселен от София обратно в Котел, а синът му е изключен от ВМЕИ; Минчо Дойчев, изселен от Бургас в с. Медвен, Котелско, бивш крупен търговец; Рачо Рачев от с. Аврамово и Жечко Баталов от с. Садово⁵⁹³. Към 1960 г. контрареволуционните елементи в Котел са осемнадесет души, а броят на агентите и доверителните връзки на ДС е много по-голям и те са насочени за работа по други вражески линии⁵⁹⁴. През 1962 г. в ДС – Котел не постъпват дори и сигнали за вражеска контрареволуционна дейност и всички дела на контрареволуционните елементи са снети от отчет^{595,596}. ДС рязко намалява агентурата в Котел и „по линия на вътрешната контрареволуция водим само един агент, който е поп, с цел да го използваме по

⁵⁸⁹ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл, ф. 1, оп. 20, а.е. 21.

⁵⁹⁰ Пак там, оп. 3, а.е. 3 – Котел.

⁵⁹¹ Пак там, ф. 5, оп. 3, а.е. 7 – Котел.

⁵⁹² Пак там, а.е. 10 – Котел.

⁵⁹³ АКРДОПБГДСРСБНА – Бс, ф. 1, оп. 2, а.е. 553, годишен отчет на ДС – Котел по бивши хора и фашистки организации за 1957 г.

⁵⁹⁴ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл, ф. 5, оп. 3, а.е. 17 – Котел.

⁵⁹⁵ Пак там, а.е. 19 – Котел.

⁵⁹⁶ Пак там, а.е. 20 – Котел.

тая линия. Сега работим за създаване на връзки между Сливен и Котел за по-цялостното му използване“.

През 70-те години Държавна сигурност – Сливен докладва, че вече напълно се е справила с контрареволуционните елементи, защото⁵⁹⁷:

„Проявите сред контрареволуционните остатъци в окръга са малки и не са във възможността да попречат на ентусиазирания труд на народа. Те не са в състояние на организираност и нямат готовност за такива действия... Засега контрареволуционните елементи поддържат духа си главно чрез предаванията на вражески радиостанции и хранят надежда за реставрация чрез външна намеса.“

13.3. Свидетелство на Петър Семерджиев⁵⁹⁸ за „народния съд“ в Сливен

„Разказвам за своето участие в подготовката и организирането на т.нар. народен съд в Сливен⁵⁹⁹ защото смятам, че по този начин съдействам на примера на станалото в този град да бъде показана до известна степен истината за онова, което беше извършено из цялата страна тогава. По онова време имах възможност да научавам, какво се върши в Бургаска област. От друга страна, срещите ми с партийни дейци от различни области и околии и споделяното с тях потвърждаваше моя опит... Всички сведения подчертаваха общата линия, която е провеждана.“

⁵⁹⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Сл. ф. 1, оп. 20, а.е. 97, л. 48, информация относно обстановката по линия на МВР в Сливенски окръг 1971 г.

⁵⁹⁸ Петър Семерджиев (1917, Ямбол – 2008, Ерусалим) е активен деец на БКП. Политически секретар на БРП в Сливен и партизанин в отряд „Хаджи Димитър“. Участва в установяването на ОФ власт в Сливен на 9 септември 1944 г. Най-младият кандидат-член на ЦК на БКП на V конгрес (1948). След процеса срещу Трайчо Костов е осъден на 15 г. затвор. Част от присъдата изтърпява във Варненския затвор, в лагера „Белене“ и в Пазарджишкия затвор. След 1956 г. е освободен, но не е реабилитиран. През 1973 г. емигрира в Израел със съпругата си проф. Ема Герон. Там развива активна емигрантска дейност, а политическите му коментари редовно са излъчвани по Би Би Си. Това го превръща в един от най-изявените противници на комунистическата власт в България, която прави неуспешни опити да го компрометира и ликвидира чрез ДС. Автор е на книгите „Георги Димитров – мит и действителност“, „Процесът „Трайчо Костов“, „Никола Петков“, „Македонското движение“, „Нищожество в доспехи на величие“ (за белите петна в биографията на Тодор Живков), „Народният съд в България 1944–1945 г.“, двутомната „Руската империя и Съветският съюз в съдбата на България“, „Спомените“.

⁵⁹⁹ Семерджиев, Петър. Какво знаа за народния съд в Сливен през 1944–1945. // Сливен днес и утре, 1 февруари 2018, препечатано от: Литературен форум, 3–9 февруари 1998.